

Tijdschrift voor Gregoriaans

1990 - 1

Tijdschrift voor Gregoriaans
Verschijnt vier keer per jaar
Jaargang 15, februari 1990

Contactorgaan van de "Stichting Amici
Cantus Gregoriani".

Redactie: Zr. Marie-Louise Egbers, Ike de
Loos, Wim Mahieu, Ton Tromp ,
Theo de Wit.

Redactie-adres: Catharinastraat 81
4811 XG Breda, 076-221458
Secr. en adm.: Torenhoekstraat 14
5056 AN Berkel-Enschot

Abonnement f 25,- per jaar, over te
maken op rek.nr. 42.06.65.323 Amrobank te
Geldrop t.n.v. H. Berkers. Gironr. van de
bank 1065135.

Druk: Drukkerij van Stiphout B.V. Helmond.

De Stichting AMici Cantus Gregoriana
is een kring van mensen die zich ver-
bonden weten met het Gregoriaans en door
een jaarlijks terugkerende bijdrage de ver-
schijning van dit tijdschrift alsmede andere
op het Gregoriaans gerichte activiteiten
mogelijk maken.

Inlichtingen op het redactieadres.

Losse nummers (ook van oude jaargangen)
f 7,50 per stuk.

Illustraties:

Il Codice Angelica 123 ,monumenta della
Chiesa Bolognese nel secolo XI
(Rome, Bibl. Angelica, + 1130)

Van de redactie

In onze 15e jaargang-het derde lustrumjaar!- zijn voor de nauwlettende lezer enkele kleine veranderingen merkbaar.

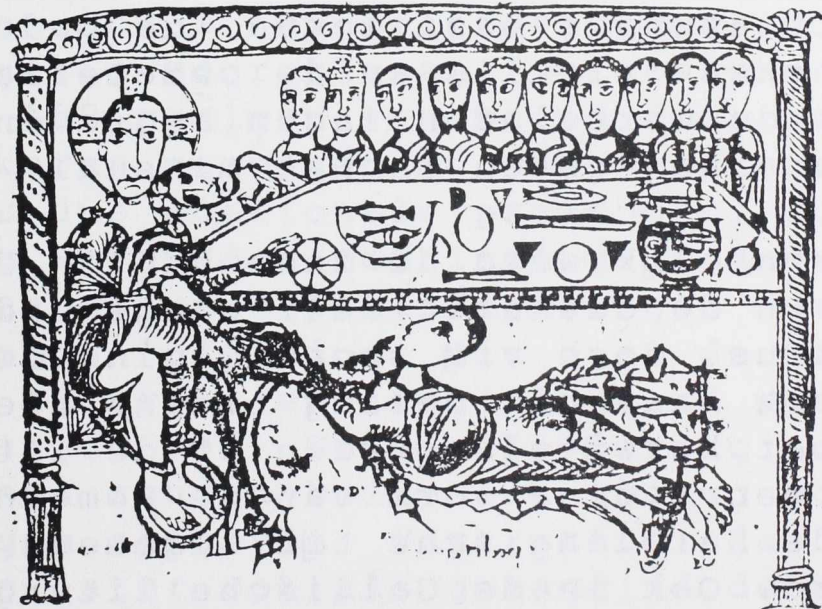
Het lettertype is veranderd en de vignetten zijn verdwenen.

Met deze laatste verandering geven we ons zelf meer mogelijkheden in de combinatie van de artikelen .

Op de voorpagina zal steeds een afbeelding te zien zijn van de codex Angelica, vier verschillende, aangepast aan de tijd van het jaar, maar wel zich ieder jaar herhalend.

Inhoudelijk treft U weer veel interessante informatie aan: drie gedegen artikelen, enkele verslagen en veel informatie.

Hopelijk vindt U het de moeite waard om ook dit jaar ons weer te blijven steunen en inspireren. De copij voor de volgende aflevering willen we graag 8 april uiterlijk in ons bezit hebben.

liturgiegeschiedenis (5)

Introitus (intredezing)

Voor een juist begrip van de oorsprong der intredezing zoals wij die interpreteren, moeten we ons in gedachten verplaatsen naar de pausmis te Rome, ongeveer in het begin van de 5e eeuw. Gezien de structuur van de grote kerkgebouwen, waarbij het secretarium, vgl. de latere sacristie, zich naast de ingang van die kerk bevond, was de intredezing daar zeer functioneel. Dit gold eveneens voor het gebruik ervan bij de collecta, d.w.z. in de betekenis van een korte samenkomst van het volk in een kleine kerk, om van daaruit op statiedagen in processie naar een grotere kerk te trekken waar de eucharistieviering plaats vond. Een statiemis kan men omschrijven als een liturgieviering van de paus met clerus en gelovigen in een daartoe aangewezen kerk binnen de stad. De kerken die hiervoor in aanmerking kwamen waren de grote patriarchale basilieken, de oude parochiekerken (tituli) en de cemeteriakkerken, waarin de martelaren lagen begraven. Ze stonden aangegeven in het missaal.

Oorspronkelijk werd de intocht van de celebrant en de dienaren zelf aangeduid met introitus, doch vrij spoedig ging deze benaming ook naar het gezang tijdens die intocht. Het moet betwijfeld worden of de introitus in de eenvoudige vorm van de Romeinse mis vóór de Karolingische tijd algemeen was ingevoerd. Ook in de Gallische liturgie maakte dit gezang aanvankelijk slechts deel uit van de meer feestelijke diensten. Zo'n plechtige intrede van de paus met talrijke clerici en, naast de zang, omhuld door overvloedig gebruik van kaarslicht en

wierook, kon de vergelijking met het ceremonieel aan het keizerlijke hof doorstaan. Twee elementen lagen aan de basis van een algemeen gebruik:

- door de Karolingische drang naar liturgische uniformiteit, met de pausmis als model, werd de introitus een wezenlijk bestanddeel van de mis, ook al kwam er geen feestelijke intocht aan te pas of was er zelfs geen koor aanwezig;
- als de sacristie in de buurt van het altaar wordt neergezet, vervalt voor een groot gedeelte de oorspronkelijke functie van die intredezing.

Voor het ontstaan van de introitus valt praktisch alle literatuur over dit onderwerp terug op de z.g. misverklaring: 'Primum in ordine' (anon.) Hierin wordt verwezen naar het Liber Pontificalis I, volgens welk paus Caelestinus (ong.422-432) de psalmodie voor het offer invoerde. Vóór die tijd werden enkel een brief van Paulus en het evangelie voorgelezen. Het betekende dat alle 150 psalmen van David door allen in twee koren gezongen moesten worden. We zien hier dus antifonale psalmodie, door volkszang verbonden met lezingen. Andere benamingen waarmee intredegezangen worden bedoeld zijn: 'officium' uit o.a. de Mozarabische liturgie en 'antiphona ad prelegendum' in de oud-Gallische liturgie. Functioneel zouden beide een gezang vóór de lezingen aangeven. Vast staat, dat de introitus later ook als gezang ná de eerste lezing voorkwam. Het Ambrosiaans en het Beneventaans spreken over 'ingressa'. Voor

introitus leest men ook 'invitatorium'. Naar zeer oud gebruik vinden we in ons huidige Graduale Romanum, 'Antiphona ad introitum'.

Het verloren gaan van de Latijnse taal in bepaalde gebieden van Gallië, het op zoek gaan naar de diepere zin van de liturgie, en de missionering, leidden naar het ontstaan van de reeds genoemde misverklaringen (expositiones missae). Uit enkele van deze, al dan niet allegorische, misverklaringen geven we enige opvattingen over de introitus. Voor de juiste betekenis van deze omschrijvingen zouden we ons uiteraard moeten verdiepen in het vroeg-middeleeuws taalgebruik. Een bekende naam op dit gebied is Amalarius van Metz (775-852).

- De introitus symboliseert a.h.w. de voorstellingen (antifonen) van de profeten (het koor), die de komst van Christus (paus, bisschop) in de wereld aankondigen. De intocht impliceert die komst. (Hebr. 1,6).
- De schoonheid van de gezangen aan het begin van de mis dient als middel om de harten van de toeschouwers te strelen. Het openstellen van het hart is noodzakelijk voor de ware liefde tot God waarna men in toenemende mate van overgave het Woord kan ontvangen.
- Voor Amalarius is de komst van Christus tijdens de introitus voorbereid in het Oude Testament, en wel in Ps. 68,26. De daar genoemde paukenslagen staan voor de huidige cantores. In deze zin wordt de introitus een feestzang. In zijn Nederlandse berijming van de psalmen ver-

klankte Gabriël Smit dit vers als volgt!⁶
Ziet, in een wemeling van de rijkste kleuren,
in gloed en glans, omwolkt van zoete geuren,
treedt nu Gods wondere feeststoet uit:
in hoge golven stijgt geluid
van zangers die vooraan al jubelend schrijden
en harpenaars, die ruisend begeleiden;
de maagden, die de pauken slaan,
doen dansers zweven langs hun baan.

Uiteindelijk hecht Amalarius echter geen grote waarde aan de melodische schoonheid omdat God de mensen tot zich trekt door de schoonheid van zijn 'Wezen'; d.w.z. Zijn aard en wijze van uitdrukking. Later in zijn geschriften benadrukt hij sterker de werking van de gezangen in relatie met de innerlijke verhouding tot God van de aanwezigen.

-Omstreeks 820 vergelijkt Hrabanus Maurus de introitus met klokkengelui dat de intrede van de hogepriesters in de tempel aankondigt (Ex.28,33). Hij legt voor alles de nadruk op de voorbereidende taak van de introitus in verband met het aanstaande eucharistisch feest. Volgens hem gaat het om een lofzang, daar zingen op zich reeds de gedachte van lof aan God inhoudt. De teksten van de intredezing hebben echter vaak geen lofprijzend karakter.

(wordt vervolgd)

Martin Polspoel

Noten:

1. H.A.J. Wegman, 62,85,140.
2. Encyclopedie van het Christendom 456,719
3. Liturgisch woordenboek dl.I, 1082-1085
4. J.A. Jungmann S.J. Missarum Sollemnia, Nederlandse vert. F.L. Delfgaauw en H. v.d. Burgt, 2 dln. Kasterlee 1966, dl.I, 306-316.

5. A. Ekenberg, Cur Cantatur? Die Funktionen des liturgischen Gesanges nach den Autoren der Karolingerzeit. Stockholm 1987, 9-46.
6. G. Smit, De Psalmen, Nederlandse berijming, Utrecht/Antwerpen 1958, 116
7. In verband met 'Wezen' attendeer ik op de geheel eigen psalmvertaling van Kees Waaijman.

HEBDOMADA SECUNDA QUADRAGESIMÆ

DOMINICA

L 65 **IN. III**
E 122 **BCKS**

T I-bi di-xit cor me-um, *quæsi-vi vul-tum tu-um, vultum tu-um Dómi-ne requi-ram : ne avértas fá-ci-em tu-am a me. Ps. Dómi-nus il-lumi-ná-ti-o me-a, et sa-lus me-a : quem timé-bo?

Ps. 26, 8. 9 et 1

De 2e zondag van de veertigdagentijd

Zoals de eerste zondag, is ook de 2e zondag van de veertigdagentijd liturgisch heel bijzonder. Bekijken we tekstinhoudelijk de lezingen en de gezangen, dan zien we twee gedachten die in elkaars verlengde liggen. In de Genesislezing belooft God aan Abraham land en nakomelingen.

"... naar het land dat ik U zal aanwijzen. Ik zal een groot volk van U maken..."

Het graduale *Sciant gentes* maakt duidelijk, dat dat land ligt temidden van vijandige volkeren. Het vers van dit gezang roept om uitkomst. Een andere parallel ligt tussen het evangelie (Mt.17: 1-9) en de introitus *Tibi dixit*. "...vultum tuum Domine requiram...", uw aanschijn Heer, zal ik zoeken. Petrus, Jacobus en Johannes mogen het aanschouwen op de berg Thabor en zo een voorproefje krijgen van het land, waar wij uiteindelijk allen hopen te komen.

Het offertorium *Meditabor* geeft aan, dat de gerichtheid op het goede, op de Heer, de weg van de Thora is, die naar dat land leidt. Gerichtheid dus, niet wet of gebod, zoals de Nederlandse vertaling geeft. Psalm 118-119 is een lofprijzing op de Thora, op die gerichtheid dus.

Na deze algemene beschouwing over de gedachtengang van de liturgie, bekijken we of de muzikaliteit van de gezangen een ondersteuning is van de tekstinhoud. Hierbij stellen we de *pes* centraal. Hij komt als zelfstandige *neum* in de vijf gezangen van deze zondag 28 maal voor en wel in de volgende hoedanigheden:

- ✓ de gewone, vlot lopende pes;
- ✓ de pes quassus;
- ✓ de pes quadratus;
- ✓ de diminutief liquescerende pes;
- ✓ de quilismapes.

Soms kun je in de kwadraatnotatie zien, dat iets met een bepaalde pes aan de hand is, doordat er punten achter staan of doordat er een episema boven geplaatst is. Ofwel, doordat ook in deze notatie de liquescerende noot te zien is door de kleinere vorm. Ook de quilisma bestaat in de kwadraatnotatie.

Ondanks deze mogelijkheden kunnen de handschriften van St. Gallen toch beter en verfijnder de ritmische nuances aangeven dan de in feite grove blokjes van onze notatie.

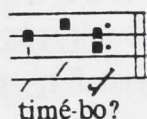
Het zicht op de muzikale interpretatie van de pes heeft zich in de laatste jaren gewijzigd.

Juist als bij de salicus trekt de laatste noot de beweging aan. Dat wil zeggen, dat de eerste noot niet meer nadrukkelijker gezongen wordt dan de tweede, maar dat juist die tweede noot belangrijk is.

We gaan de bovenstaande vormen eens bekijken binnen het kader van het gezang.

De pes quassus bestaat uit een oriscus en een virga. De oriscus heeft als kenmerk een zeer lichte noot te zijn, die in haar beweging betrokken is op de volgende noot. Wanneer we het einde van de psalmodie van de

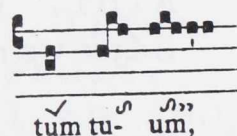
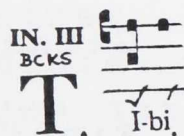
introitus bekijken (G.R.88), zien we als laatste neum boven timebo een pes quassus met een episema op de virga. Wanneer we die goed uitvoeren in zijn streven naar boven met een korte eerste en een langere tweede noot (episema!), is dat een logisch muzikale beweging naar de herhaling van de antifoon toe.

Maar de introitus begint zelf met een grote pes quadratus, die ook weer naar boven stuwt, omdat uiteindelijk iedere pes dat doet.

De stuwende beweging van timebo krijgt daarvoor een voortzetting, zodat het recitatief op do van de intonatie een echte muzikale impuls is voor de hele introitus.

De pes quadratus komt zelf zeven maal voor in dit korte zangstuk, b.v. ook vlak voor de cadens van de eerste muzikale zin. Hij zorgt ervoor, dat de spanning behouden blijft tot de laatste toon van de zin toe.

Dan volgt de tweede muzikale zin met een diminutief liquescerende pes op vultum

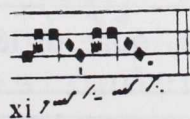
Ze vraagt om een zeer zorgvuldige uitspraak van de l van vultum op dat kleine tweede nootje.

heel dun,
naar de
hoogte.

Daardoor wordt die noot als het ware een glijtoon volgende noot op dezelfde

Voor de quilismapes gaan we naar het offertorium (G.R.556) en wel naar de eindcadens.

De kwadraatnotatie beantwoordt aan wat het handschrift geeft, op één kwestie na. We zingen de noot voor de beide quilisma's iets breder, zoals we dat gewend

Zijn. Wat we in de kwadraatnotatie echter

niet kunnen zien, is een klein verschil tussen de eerste en de tweede quilismapes. De eerste heeft zelf een episema, de tweede niet, maar wel de noot daarna. Uitgaande van het feit dat we repercussiëren, herhalen we het motiefje niet letterlijk, maar wordt het ineens levendiger door dit minieme verschil.

Misschien kan dit artikel een aanleiding vormen ook de andere 25 plaatsen eens te bekijken binnen het kader van de tekst en de muzikale omgeving. Wellicht geeft dat een verfrissend nieuw zicht op deze eeuwenoude muziek.

Zr. M - L.Egbers

Geraadpleegde codices

Einsiedeln: Stiftsbibliothek 121

Albi, Paris BIBL. Nat. cat. 776

Bénévent. Codex VI-34. Bibl. Cap. de
Bénévent

Montpellier, Codex H 159, Bibl. de
l'école de Médecine, Montpellier

Ps. 118, 47. 48

L 46
E 109

OF. II
BCKS

M Edi-tá- bor * in mandá- tis tu- is,
quae di- lé- xi valde: et levá- bo má- nus me-
as ad mandá- tā tu- a, quae di- lé- xi

Ambrosiaans, liturgie tussen Oost en West

Resumé lezing Prof. Bonifazio Baroffio

Al in de klassieke oudheid vormde Milaan een politiek economisch en godsdienstig centrum. Onder keizer Constantijn de Grote werd de stad tweede hoofdstad van het West-romeinse rijk. Economisch vormt zij het kruispunt van handelsstromen tussen Noord en Zuid en tussen West en Oost; dat is nog steeds zo. In godsdienstig opzicht won de stad enorm prestige doordat een van haar eerste bisschoppen de kerkvader Ambrosius was, een van de belangrijkste figuren uit zowel het vroege kerkelijke als politieke leven. Ambrosius kende zeker de Romeinse canon: hij citeert haar met slechts minime afwijkingen. Dat wil nog niet zeggen dat Milaan toen geheel de Romeinse liturgie volgde. Het ontstaan van de Milanese liturgie is nog geheel in het duister gehuld. Wel is zeker dat, na in ieder geval AD 500, Romeinse elementen met ander materiaal zijn samengesmolten. Zo duiken in de Milanese Goede Week sterk afwijkende eucharistische gebeden op, nog helemaal naar Gallicaans voorbeeld gemodelleerd!

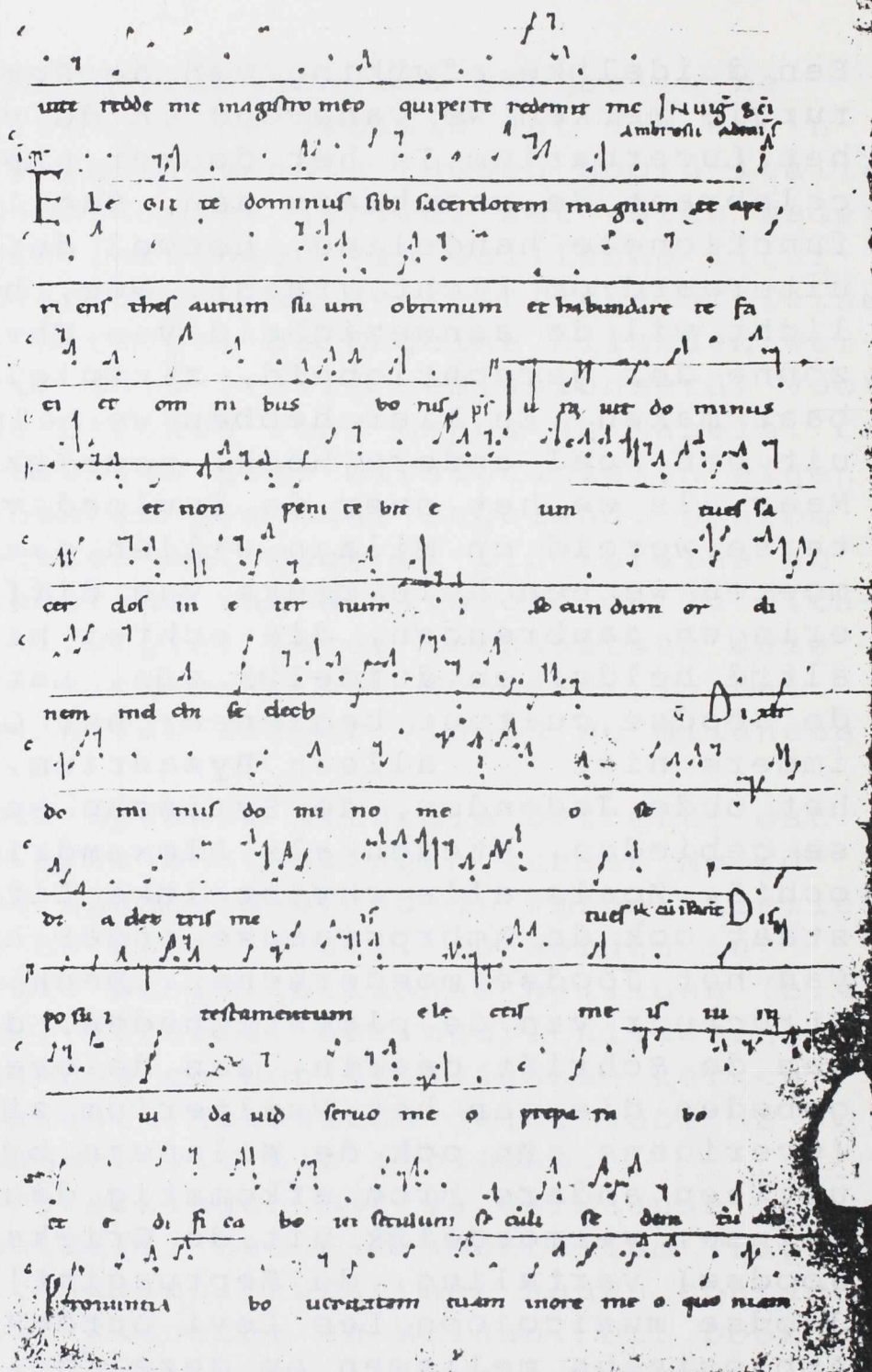
Milanese liturgie is een vorm van Gallische, d.w.z. niet-Romeinse liturgie, net als de oud-Spaanse en de Gallicaanse (d.w.z. de liturgie van de streken die we nu met Frankrijk aanduiden). Om de aard van de Milanese liturgie te begrijpen moeten we ons cultuurhistorisch wat oriënteren, met name in de betrekkingen die er bestonden tussen Noord-Italië en de gebieden achter de Alpen, waar de Gallische liturgie verbreiding had gevonden. Het

Gelasiaans sacramentarium bewijst in bepaalde liturgische details dat die er inderdaad waren, evenals tussen Noord-Italië en het Gallicaanse gebied. Het waren wederzijdse beïnvloedingen van Gallische liturgieën onderling. Wat de Keltische of Ierse liturgie betreft: de Engelse eilanden werden vanuit Zuid-Italië gemissioneerd, vooral uit de streken rond Capua en Napels. Ca. AD 600 brachten deze missionarissen eigen liturgieboeken mee naar Engeland. Daarom weerspiegelen het Book of Lindisfarne en het Calendarium van Willibrord de Zuiditaliaanse liturgie. Later verplaatsen deze contacten zich naar het Noorden. In het Antiphonale van Bangor vinden we Milanese stukken!

Wat de oud-Spaanse liturgie betreft: dat er ook sterke betrekkingen tussen Noord-Italië en Spanje bestonden, wijzen allerlei liturgische details uit. Zo werden in Spanje vele Noorditaliaanse heiligen (b.v. Ambrosius) vereerd. Ook muurschilderingen in Catalaanse en Noorditaliaanse kerken lijken verwant. Hetzelfde geldt voor de oudste neumen uit die gebieden.

Wat de betrekkingen met de Germaanse gebieden betreft: het Sacramentarium Triplex van Sankt Gallen bewijst het nauwe contact tussen dit klooster en Milaan. Dit boek was echter niet voor liturgie bedoeld en het is een onjuiste legende dat men ooit tot in Augsburg Ambrosiaanse liturgie vierde. Wel is het belangrijk om te weten dat St. Gallen een centrum was waar Ambrosiaanse teksten werden gekopieerd. Samenvattend mogen we stellen dat Milaan onder voortdurende beïnvloeding van uiteenlopende vreemde gebieden stond, van de 4e tot aan de 12e eeuw.

Een duidelijke afwijking van de Romeinse liturgie merken we vanavond in de vespers bij het Lucernarium. In het donker steekt de celebrant de paaskaars aan. Dat is geen functionele handeling, hoewel duisternis uiteraard om licht vraagt. Nee, het kaarslicht wil de aanwezigheid van Christus, zonne der gerechtigheid, zintuiglijk gripbaar maken. En hier hebben we beïnvloeding uit een heel andere hoek, namelijk het Oosten. Maar als we het over de invloed van de oosterse wereld op Milaan willen gaan hebben, moeten we een hele reeks van differentieringen aanbrengen, die echter helaas niet altijd helder en duidelijk zijn. Laten we met de Joodse cultuur beginnen: het Oosten omvat immers niet alleen Byzantium, maar ook het oude Jodendom, de Syrische en Palestijnse gebieden, steden als Alexandrië en Anti-ochië. Zoals alle christelijke liturgie staat ook de Ambrosiaanse onder het teken van het Joodse moederschap. Denk aan de structuur van de plechtigheden, de plaats van de Schrift daarin, aan de overvloed van gebeden die aan het Psalterium zijn ontleend. [Overigens zijn ook de Milanese bijbelteksten uit een andere bron afkomstig dan de Romeinse, vermoedelijk uit de Griekse (maar Joodse) vertaling, de Septuagint]. De Joodse musicoloog Leo Levi ontdekte in het Ambrosiaans melismen op dezelfde plaatsen als in de Samaritaanse recitatie te vinden zijn. Dit wijst op zeer vroege en nauwe betrekkingen van Milaan met de niet-orthodoxe Joodse wereld. In een oud centrum van Joods-christelijke cultuur, Alexandrië, werd de oudste Maria-antifoon gevonden, genoteerd in het Grieks op een stukje papyrus uit de tweede of derde eeuw. Het gaat om de antifoon die wij kennen als "Sub tuum presidium".

Mesz- und Offiziumsgesänge der
ambrosianischen Liturgie zum Fest
des Mailänder Patrons Ambrosius († 397)
Fragment eines Mailänder Antiphonale
(Winterteil), beginnendes 12. Jahrhundert.
(Aus: Musikgeschichte in Bildern III-4-
B. Stäblein)

Er zijn twee Milanese bewerkingen: "Sub tuam misericordiam" en "Sub tuam protectionem".

Byzantium: Van diverse stukken staat de Byzantijnse herkomst vast. Een structurele ontlending is het Confractorium, het gezang bij het breken van het brood. Ook het Transitorium, de Milanese tegenhanger van de communio, is vaak in de kern uit Constantinopel overgenomen.

Laten we de kenmerken van de Ambrosiaanse zang samenvatten:

1. Melismatische notenrij aan het einde van tekstuele en melodische "zinnen" in stukken die verder geheel syllabisch zijn. Waarschijnlijk een techniek die met de oorspronkelijke mondelinge overlevering samenhangt.
2. Soms wordt deze techniek uitgebouwd tot een soort melodisch rijm (steeds hetzelfde eindmelisme, vgl. het Ambrosiaanse Gloria dat zich in het Graduale Romanum bevindt). Deze techniek kennen we echter ook wel in het Gregoriaans, denk maar aan het versiculum in de vespers. Het bekendste Ambrosiaanse gezang, het transitorium "Te laudamus", dat in Milaan bij de volkszang hoort, is ook hierop gebaseerd.
3. De tritonus, het ongewone interval f-h of fa-si. Daarnaast vinden we soms op onverwachte plaatsen si-fa, heel on-Gregoriaans!
4. Grote melismen van meerdere regels lang komen voor. Niet zelden komen deze melismen op zinrijke woorden voor en zijn ze gestructureerd in kleinere melismen die paarsgewijs optreden en zo een sequensachtige opbouw opleveren.

5. De muzikale vorm is in het Ambrosiaans minder streng, dan in de Romeinse liturgie. Ook in dit opzicht weerspiegelt de Milanese liturgie een ouder liturgisch bewustzijn met een minder uitgekristalliseerde typologie van de gezangen. Zo kan het gebeuren dat een stuk als communio aan Rome ontleend wordt, maar als *ingressa* (*introitus*) wordt opgenomen!

Relatie Ambrosiaans - Gregoriaans

Deze ligt zeer gecompliceerd. Mijn vuistregel is wel dat als beide een gezang gemeenschappelijk hebben de oorsprong ervan in Rome gezocht moet worden. Maar overigens is er weinig regelmatig te ontdekken in de manier waarop het Ambrosiaans zich tot de beide Romeinse repertoires (Gregoriaans en Oud-Romeins) verhoudt. Duidelijk is natuurlijk dat de Romeinse liturgie een grote ontwikkeling heeft doorgemaakt en dat we menig typisch Romeins gegeven eerder in de periferie, dus in de Gallische repertoires, terugvinden dan in de Eeuwige stad. Juist daarom moet de vergelijkende muzikwetenschap zonder twijfel de Milanese traditie in acht nemen. Als Milaan een tussenpositie inneemt tussen Oudromeinse en Gregoriaanse zang, stelt een vergelijking van de overgenomen melodieuze in staat tot een nauwkeuriger kennis van diezelfde melodieuze in hun oorspronkelijke versie. Zo'n vergelijking levert een chronologie van het Romeinse repertoire op, die ongeveer als volgt luidt;

Voor Gregorius de Grote (ca. AD 600): dit noem ik oer-Oudromeins.

Vervolgens: het in Rome gevormde oer-Gregoriaans, tot stand gekomen na aanzienlijke

Oosterse en Byzantijnse invloed in de loop van de 7e en 8e eeuw. Vanaf de tweede helft van de 8e eeuw evolueert dit repertoire in het Frankenrijk naar de Gregoriaanse traditie, zoals wij die nu kennen. De kern daarvan is dus Romeins, de definitieve uitwerking Frankisch. Deze kennen we uit handschriften vanaf de 10e eeuw. Tenslotte zijn er nog de handschriften uit de 12e eeuw die getuigen van de Oudromeinse zang, de oudste laag, die echter geheel corrupt is overgeleverd. Voor het dieper verstaan van de Romeinse traditie is het Ambrosiaans een onmisbare bron van kennis die we uit het Gregoriaans alleen niet hadden kunnen verwerven. Zo zien we dat Milaan vele schatten uit Oost en West voor ons bewaard en overgeleverd heeft, opdat wij. om met de H. Benedictus te spreken, God in alles en overal kunnen verheerlijken.

Henk Rijkers

STUDIEWEEK VAALS 1990

zie pag. 34

Vijftien jaar Amici: inleiding

1990: het vijftiende jaar dat de Amici Cantus Gregoriani een tijdschrift uitgeven.

Aanvankelijk 'Kerkoraal', een achttal bladzijden, eenvoudig gefotokopieerd, met als voorkant de introitus van Pinksteren: Spiritus Domini, overgenomen uit het Graduel Neumé. Nu: het Tijdschrift voor Gregoriaans, ruim 40 pagina's per aflevering, met op de voorkant telkens een andere illustratie, gedrukt bij een professioneel bedrijf.

Deze en andere veranderingen in en om de Amici zijn het onderwerp van een drietal artikelen die het komende jaar in dit tijdschrift zullen verschijnen. Uiteraard is het daarbij interessant om ontwikkelingen waar te nemen, uitgedrukt in cijfers en grafieken, maar toch moet niet worden vergeten dat dit alles niet tot stand had kunnen komen zonder de inzet van velen.

Voor het ontstaan van een club als de Amici is in laatste instantie Theo Driessen verantwoordelijk geweest. Hij heeft als onderwijzer en muziekpedagoog, als 'eerste cultuurdrager van Helmond' de basis gelegd waarop een groot bouwwerk is verrezen.

Met zijn niet-aflatende activiteiten op school, in de kerk als dirigent, daarbuiten als verkenner, leider, Morrisdanser en blokfluitleraar heeft hij talloze jongens in aanraking gebracht met dingen die zij normaal gesproken in hun omgeving nooit zouden zijn tegengekomen. Een van die dingen is het Gregoriaans, dat al ruim zestig jaar wordt gezongen door Jozefzangertjes en Jozefkoor.

De intensiteit waarmee dank zij Driessen deze koren met het Gregoriaans bezig waren en nog steeds zijn, is in 1976 aanleiding geweest om de Amici op te richten.

De oprichters waren oud-leerlingen van Driessen, die door de ontwikkelingen in hun parochiekerk genoodzaakt waren op te komen voor het Gregoriaans. Dat deze groep is uitgegroeid tot een landelijk opererende stichting is aan hun initiatief te danken.

Ton Tromp
Voorzitter

BOEKBESPREKING

Jozef Robijns: Het Gregoriaans, Historiek -
Techniek - Esthetiek

Dit boek is de neerslag van een college "Geschiedenis van de Gregoriaanse muziek", als onderdeel van de studierichting muziekwetenschap aan de Katholieke Universiteit van Leuven.

Na de Verantwoording gaat de schrijver in een Vooraf nader in op het probleem van naam en inhoud, komt tot een definitie en beschrijft de herkomst van het Gregoriaans. In de Inleiding wordt het huidige Gregoriaanse notenschrift behandeld, o.m. aan de hand van de in het Graduale Romanum van 1908 opgenomen inleiding.

Hoofdstuk I, met als titel Historisch Overzicht, geeft een heldere beschrijving van de ontwikkeling van de vroeg-christelijke muziek tot heden, en gaat ook de problemen, verbonden met de liturgievorming van Vaticanum II, niet uit de weg. Vooral in hoofdstuk II, Structuur van Graduale en Antiphonale, valt duidelijk te merken dat de opzet van dit boek dateert van vóór Vaticanum II en daarna hier en daar is bijgewerkt en geactualiseerd. Helaas is dat niet consequent door de gehele stof heen gebeurd, zodat we af en toe op onjuistheden stuiten. Ook wordt zodoende de oude ordening van het kerkelijk jaar en de inhoud van de zangboeken wat overbelicht tegenover de nieuwe ordening van na Vaticanum II.

Hoofdstuk III, De gezangen uit Graduale en Antiphonale, verschaft veel achtergrondinformatie over de verschillende soorten

gezangen van H. Mis en Officie, toegelicht aan de hand van notenvoorbeelden. Ook wordt vrij uitgebreid ingegaan op de sequenties en de tropen, met interessante muziekvoorbeelden.

Hoofdstuk IV behandelt de Muziekleer en vangt aan met een inleidende paragraaf, vervolgens wordt de hexachordenleer uiteengezet en via de mutatie ook de solmisatie en de Guidonische hand.

Hier moet gewezen worden op een storend feit, nl. de op verhogingstekens gelijkende tekens (#) vóór de c, g en f op pag. 94, horen hier niet thuis en dienen te vervallen.

De modi worden behandeld op de gebruikelijke manier, te weten uitgaande van de theorie. Dan kan men ook doortellen tot 14 modi. Maar dan raakt zelfs prof. Robijns wel eens de tel kwijt, zoals blijkt op pag. 101 en 102. Overigens is de finalis van de plagale la-modus la en geen mi, zoals abusievelijk staat vermeld op pag. 101. De kwestie van de modulatie wordt slechts summier aangeraakt. Helaas wordt niets vermeld over de toch reeds in 1975 gepubliceerde studie van Dom Jean Claire over de ontwikkeling van de modi uit de drie oercordes DO, RE en MI.

In hoofdstuk V komen karakter, Stijl en Esthetiek aan de orde. De paragraaf over de Liturgische waarde benadrukt de fundamentele band met de liturgie. Bij het deel over de Eigen esthetische waarde wordt allereerst ingegaan op de relatie tekst-muziek, de verhouding tussen woord en toon. Het kleine of elementaire ritme is nog steeds een strijdpunt tussen de mensuralis-

ten en de aequalisten, ook al omdat men het over de precieze betekenis van de ritmische tekens van de diverse handschriftenfamilies nog steeds niet eens zou zijn, volgens Robijns. Alleen in een noot wordt verder nog verwezen naar de "Sémiologie Grégorienne" van Dom E. Cardine. Het grote ritme is het belangrijkste en heeft te maken met de analyse van de muzikale vormen en structuren. Elk gezang moet op zichzelf bestudeerd worden (pag.111).

Het gedeelte over de eigen gevoelssfeer van elke modus kan, wat mij betreft, rustig overgeslagen worden. Het hoofdstuk sluit af met een paragraaf over de muzikale uitbeelding van de tekst en geeft dan enkele voorbeelden.

Gaarne sluit ik mij aan bij de laatste alinea van het Tot Besluit:

"...dat het Gregoriaans (opnieuw) tot klinken komt als een levend onderdeel van de liturgische vieringen, waar het in wezen thuishoort. Dit Europees erfgoed mag niet verloren gaan".

Het boek wordt besloten met een notenverklaring, een beperkte literatuurlijst en een Tabula Gratulatoria.

Buiten de gesignaleerde minpunten bevat dit boek toch vele goede zaken en worden bepaalde onderwerpen helder in het licht gesteld. Het kan daarom gezien worden als een welkome aanvulling van de literatuur over het Gregoriaans welke de laatste jaren is verschenen.

Het Gregoriaans, Historiek-Techniek-Esthetiek door Jozef Robijns, Universitaire Pers, Leuven 1987, prijs ca f38,-.

Theo de Wit

Zangersdag Hilversum

De Stichting Amici Cantus Gregoriani organiseerde haar jaarlijkse zangersdag in Hilversum en wel op 18 november 1989.

Nieuwe verworvenheden kunnen ieder koor inspireren, was het motto van deze dag. De bijeenkomst, welke werd bijgewoond door ruim 70 koorleden uit alle delen van het land, begon met uitgebreid koffie met koek, in het souterrain van het klooster De Stad Gods. De dames en heren van de organiserende stichting waren toen reeds volop bezig met het inrichten van een informatiestand.

Van de opening tot en met de sluiting werd door iedereen hard gewerkt om wat meer vertrouwd te raken met het Graduale Triplex, het graduale waarin onder en boven de kwadraatnotatie een handschrift is afgedrukt.

Na het welkom door de voorzitter, de Heer Tromp, hield Zr. Marie-Louise Egbers een inleiding over de semiologie, d.i. de wetenschap die zich bezighoudt met de uitvoeringspraktijk vanuit de oorspronkelijke notatie van de gezangen. Zij verduidelijkte alles met zang en andere voorbeelden. De manier waarop zij haar kennis van het Gregoriaans kan overdragen was een ervaring. I.v.m. zelfwerkzaamheid werden de deelnemenden in drie groepen gesplitst, waarna elke groep, o.l.v. een dirigent, een opdracht kreeg een bepaald Gregoriaans gezang in te studeren.

Daarvoor hield de Heer Tromp een interessante lezing over Latijnse teksten en de te bestuderen gezangen.

Aan het slot van de dag, toen iedere groep moest laten horen wat er van de opdracht was geworden, gaf Zr. Marie-Louise een finishing touch; met steeds weer stimulerend commentaar. Een schola onder haar leiding zong aan het begin en einde van de dag gezangen op gerestaureerde wijze, o.a. een versie van Klosterneuburg

Na het einde van deze leerzame en gezellige dag zijn wij met onze groep (19 leden van ons Gregoriaans koor), het nuttige en leerzame met het aangename gaan verenigen, door in een nabijgelegen restaurant gezellig wat te gaan eten.

Misschien een idee voor andere koren bij gelegenheid van een volgende korendag.

Justine Borkes

Greg. koor Lourdeskerk
Nijmegen

Zangersdag

Nu al maken we bekend, dat de landelijke zangersdag 1990 van de Stichting A.C.G. zal plaats vinden op zaterdag 17 november in Den Haag.

Verslag Ambrosiaanse dag, zaterdag 9 december 1989

Op zaterdag 9 december 1989 organiseerden het Utrechts Studenten Gregoriaans Koor en de Vereniging voor Latijnse Liturgie in Utrecht een studiedag die gewijd was aan de liturgie van Milaan en de daarbij horende zang, het Ambrosiaans. De aanleiding voor de dag vormde Ambrosius' liturgische feestdag, 7 december, die door het USGK en de Cappella Traiectina, beide o.l.v.

Jan Boogaarts, gemarkeerd werd door een uitvoering van de Ambrosiaanse vespers in de basiliek van St. Jan in Den Bosch. De eigenlijke studiedag volgde om praktische redenen twee dagen later in Utrecht.

De dag werd om 9.30 u geopend met een Ambrosiaanse mis in de Augustinuskerk. Gevierd werd de liturgie van 7 december, het feest dat de wonderlijke benoeming en bisschopswijding van Ambrosius gedenkt (AD 373), en dat in de Milanese liturgie als hoogfeest staat genoteerd. Het USGK zong het authentieke Ambrosiaanse proprium, de Cappella Traiectina zong een ordinarium van de hand de Milanese domkapelmeester Gaffurio (+1522).

De toch bepaald niet kleine Augustinuskerk was voor deze lange Latijnse mis goed bezet, in hoofdzaak door deelnemers aan de dag, die ten getale van ruim 150 hadden ingeschreven, een resultaat waar ook de organisatie op plezierige wijze door werd ververst. Opmerkelijk was de buitenlandse belangstelling, vooral die van een Oostenrijkse musicoloog, die immers veel dichterbij Milaan dan bij Utrecht woont, maar voor deze dag niettemin de lange reis naar onze

kerkelijke hoofdstad over had. Er blijkt wel uit dat het met de authentieke Latijnse liturgie in Milaan zelf niet best gesteld is.

De mis werd zeer mooi gecelebreerd door Prof. Bonifazio Barroffio OSB, de geleerde gastspreker van deze dag. Mooi, dat wil zeggen duidelijk, eenvoudig en ongekunsteld. Natuurlijk zong deze muzikale Benedictijnse abt waar gezongen behoort te worden..

Na de mis was er koffie in de Pieterskerk.

Na een welkomstwoord door de voorzitter van de VvLL, mevr. Schruer, begon prof. Baroffio aan zijn lezing, waarvan U elders in dit nummer een resumé vindt. Ook de lezing, die doorspekt was met door de spr. zelf voorgedragen muziekvoorbeelden, werd door de aanwezigen met grote aandacht gevolgd, hoewel men niet kan zeggen dat het hun gemakkelijk gemaakt werd. Prof. Baroffio nam zijn publiek serieus en hield een betoog dat zowel voor leken als voor meer ingewijden zeer de moeite waard was. Hopelijk zal de tekst van de lezing binnen niet al te lange tijd in een of andere vorm uitgegeven kunnen worden.

Na afloop van de lezing was er gelegenheid voor de deelnemers om als eersten de inmiddels alom bejubelde miniatuurententoonstelling in het Catharijneconvent te bezoeken, die juist die dag werd geopend. Deze verbazende collectie liturgisch schoons uit onze eigen late Middeleeuwen heeft met de Ambrosiaanse liturgie natuurlijk weinig uit te staan, maar het was een hoffelijk gebaar van het Catharijneconvent om de organisatie te compenseren voor het feit dat in verband met de opening van de tentoonstelling 's morgens geen gebruik van de kathedraal gemaakt kon worden.

Om 17.15 u werden in de kathedraal de Ambrosiaanse vespers gezongen. Dank zij de vroeg ingevallen duisternis kon het Lucernarium, het openingsgezag bij het aansteken van de kaarsen, liturgisch geheel tot zijn recht komen. Voor velen vormden deze vespers de afsluiting van de Ambrosiaanse dag. Voor de echte volhouders was er 's avonds in de Pieterskerk nog een groot Ambrosiaans concert. Voor de pauze zong het USGK een selectie uit het Ambrosiaanse repertoire, daarna klonk de Ambrosiaanse motettenmis "Vultum tuum" van Josquin Desprez, gezongen door de Cappella Traiectina. Deze motettenmis bestaat uit een reeks schitterende Mariamotetten die oorspronkelijk ieder een proprium- of ordinariudeel vervangen. Eigenlijk dus een liturgisch misbruik, dat dan ook niet lang heeft standgehouden. De muziek is er niet minder mooi om. Om 22.00 u 's avonds was het gehele dagprogramma tenslotte afgewerkt.

Met name voor het USGK, dat de gehele dag in touw was geweest, was het een vermoeiende maar ook voldoening gevende dag. Eigenlijk was het idee voor deze dag in het koor zelf geboren, uit belangstelling voor deze alternatieve Latijnse liturgie, waarover zo weinig duidelijke gegevens waren te vinden. Van Jan Boogaarts kwam toen het voorstel zijn vriend Baroffio uit te nodigen om samen met hem de Ambrosiaanse liturgie te vieren en zo, al doende, wat wijzer te worden. Van een interne koorgebeurtenis groeide het idee echter vanzelf uit tot een landelijke studiedag, vooral nadat de Vereniging voor Latijnse Liturgie enthousiast inging op een voorstel

tot samenwerking en de eigen achterban op de hoogte stelde. De Ambrosiaanse dag krijgt nog een staartje, doordat de IKON de gehele dag voor de radio heeft opgenomen en aan de hand van deze opnamen enige afleveringen van het liturgische programma 'Taal en Tekenen' (zondag, radio 5, 18.10 u) aan het Ambrosiaans zal besteden. Bovendien hoopt het USGK in de loop van 1990 een boekje over het Ambrosiaans uit te geven.

Het belangrijkste winstpunt is echter dat deze geldige en authentieke vorm van Latijnse liturgie een dag lang de aandacht heeft gekregen die zij verdient, al hoort zij in ons aartsbisdom eigenlijk niet thuis. Misschien dat ook andere koren belangstelling hebben om eens de liturgie à la Milanaise te vieren, zoals men bij een jubileum of parochiefeest ook wel eens de liturgie bij uitzondering volgens de Slavisch-Byzantijnse ritus viert. Een modern Ambrosiaans missaal bevindt zich in de bibliotheek van Rolduc, het Ambrosiaanse Graduale (Antiphonale Missarum genoemd) kan in de Utrechtse Universiteitsbibliotheek (afdeling muzikwetenschap) worden geraadpleegd. Natuurlijk zal het USGK (postbus 302, 3500 AH Utrecht) desgevraagd graag nadere inlichtingen verstrekken. Elke uitvoering is een minieme, maar toch niet helemaal te verwaarlozen bijdrage aan het behoud van deze belangwekkende liturgie voor de rijke Latijns-katholieke traditie, ook al is het niet aan ons, maar aan de gelovigen van het aartsbisdom Milaan om dit tot stand te brengen. De gebleken Nederlandse belangstelling voor hun Latijnse liturgie zou hen echter wel eens op goede gedachten kunnen brengen.

De Schola Cantorum van de Willibrord- parochie Oegstgeest

Het jaar 1989 was voor de Willibrordparochie te Oegstgeest een jaar van jubilea. De parochie zelf herdacht dat ze door St. Willibrord 1250 jaar geleden werd gesticht. De parochiële schola vierde het feest van haar 50-jarig jubileum.

Blijkens informatie vanuit de Ned. St. Gregorius Vereniging in het bisdom Rotterdam, is zij de enige nog bestaande parochiële schola binnen dit bisdom. Als je dan aan het slot van een eucharistieviering, waar je als gastkoor hebt gezongen, de pastoor prijzend hoort zeggen, dat je behoort tot de beste scholae van het bisdom (er zijn nog twee interparochiële scholae!), doet dit uiteraard wat komisch aan.

De schola werd opgericht in september 1939 door de toenmalige kapelaan A. SANDERS. Deze kapelaan had goede contacten met de Benedictijner Abdij van Oosterhout. De Benedictijnse spiritualiteit en levensstijl, juist ook in de liturgie, spraken hem zeer aan. Toen hij niettemin besloot, toch "maar" kapelaan te blijven, haalde hij wel een stukje Oosterhout naar Oegstgeest. Hij deed dat door een Schola Cantorum op te richten en zorg te besteden aan zoiets als de "geestelijke onderbouw" van de nieuwe zanggroep. Van hem hebben we geleerd, dat goed Gregoriaans zingen noodzakelijkerwijs veronderstelt: oprecht Godsgeloof gepaard aan eerbied voor mysterie, gevoel voor schone vormen en....een dienende instelling. Dan wordt Gregoriaans

wat het wezen moet: gezongen gebed! Al de jaren door vormden deze uitgangspunten de basis van ons zingen. En ik denk, dat ons gouden jubileum (toch een soort van "overleven") voor een groot deel daarin zijn verklaring vindt.

September 1939 viel in een tijd waarin al-lerwegen gestreefd werd naar een meer ac-tieve deelname van de gelovigen aan de li-turgie. Deze moest niet langer gezien wor-den als een aangelegenheid van uitslui-tend priesterkoor en.....zangkoor (ergens achterin). De schola ging zingen terzijde van het priesterkoor, in liturgische kle-ding. De (eenvoudige) vaste gezangen wer-den gezongen als wisselzang met "de kerk". Bijzondere aandacht kreeg ook de lichaams-houding van de gelovigen tijdens de dienst: afwisselend staan, zitten, knielen; alles gericht op actieve deelname! Er was toen-tertijd sprake van een behoorlijke vernieu-wing in de liturgie en menig traditioneel zangkoor voelde zich bedreigd. In Oegst-geest kwam dit spanningsveld tot een op-lossing doordat schola en herenkoor (St. Caecilia!) na verloop van tijd goeddeels in elkaar opgingen.

En vandaag de dag is de schola in feite het "herenkoor". Het Gregoriaans neemt nog steeds de eerste plaats in, ook bij de wekelijkse repetitie. De Latijnse teksten worden vooraf besproken en de muziek ge-analyseerd; dan pas wordt er geoefend. Daarnaast is er een bescheiden meerstemmig repertoire opgebouwd.

Een polyfone mis van Casciolini en van Luython; een mis van Hendrik Andriessen en een van Albert de Klerk; enige motetten, alsook een aantal gezangen van de monniken van Taizé en van die van Chevetogne. Bij bijzondere gelegenheden (het St. Willibrordfeest) wordt soms met het dameskoor en het gemengde koor een meerstemmige mis gezongen: Viadama, Byrd, Jan Raas.

De Schola Cantorum telt 22 man, in leeftijd variërend van 30 tot 75 jaar. De groep is duidelijk vergrijpsd. Maar na een wervingsactie, twee jaar geleden, traden 5 nieuwe leden toe in de leeftijd van 30 tot 60 jaar. Zij krijgen binnen de schola een opleiding, waarmee enige jaren gemoeid zijn. Opvallend was, dat ze zich bijzonder snel thuis voelden in onze groep, die het karakter van een vriendenclub heeft. In deze opzet past de gewoonte om eenmaal per maand een repetitie bij een van de leden thuis te houden, met een ongedwongen samenzijn als "toegift"! Belangrijk is in dit verband ook het jaarlijkse weekend (vroeger tentenkamp) teneinde het gevoel van saamhorigheid te versterken.

De ontwikkelingen in de liturgie, sinds het Tweede Vaticaans Concilie, zijn de schola uiteraard niet ongemerkt voorbijgegaan. Het komt erop neer dat, met behoud van de eigen identiteit, in de voorbije jaren steeds meer ruimte werd gemaakt voor nieuw opgerichte koren binnen de parochie: een dameskoor, een gemengd koor en een jeugdkoor. De vier koren bieden, ieder met hun eigen repertoire, een behoorlijk pluriform aanbod, afgestemd op vieringen met een

verschillend karakter.

Binnen dit geheel verzorgt de schola tweemaal in de maand een eucharistieviering in het weekend. Eenmaal op zondag, een hoogmis volgens de Romeinse (niet hetzelfde als Latijnse!) ritus, met "actieve" Volkszang. Daarnaast een zaterdagavonddienst, bedoeld als "luisterdienst" voor degenen die in alle rust naar zowel de vaste als de wisselende Gregoriaanse zangen willen luisteren. Een geheel nieuwe taak kreeg de schola enige tijd geleden toegewezen met de muzikale verzorging van de avondwake voor een overledene, Zij zingt dan (in het Nederlands) enkele gezangen uit het kerkelijk avondgebed: Als 't daglicht van ons wijken gaat; In uwe handen, o Heer, wil ik mijn geest toevertrouwen; Laat nu, Heer, uw dienaar in vrede gaan volgens uw woord. Daarnaast een psalmgezing van Gelineau en tenslotte ter afsluiting een toepasselijke meerstemmige zang.

Zo heeft de Schola Cantorum van Oegstgeest 50 jaar lang haar taak vervuld, zich voortdurend aanpassend aan gewijzigde omstandigheden. Een hechte vriendenclub die haar zingen vooral ervaart als een verrijking zowel van haarzelf als van de parochianen, waarvan velen haar niet graag zouden missen.

De Nederlandse Sint Gregoriusvereniging uitte haar waardering door de schola, bij gelegenheid van haar gouden jubileum, de fraaie bronzen plaquette met inscriptie toe te kennen.

Dr. J.v.d. Poel Dirigent

Het cursuspakket van de Stichting A.C.G.
1990-1991

1. Vanaf januari 1990 wordt er in Hilversum een beginnerscursus Gregoriaans verzorgd. Deze bestaat uit 15 lessen en wordt besloten op woensdag 23 mei.
2. Samen met de AISCGRE verzorgt de Stichting A.C.G. in de paasweek een basiscursus Gregoriaans in Vaals.

Deze cursus omvat:

- het ingeleid worden in de semiologie;
- het meevieren van enkele getijden in de abdij St. Benedictusberg;
- het vertoeven in hotel Piethaan, schuin tegenover de abdij, gelegen in een schitterend landschap.

.....dat is wel een ideale combinatie van mogelijkheden in de liturgisch zo boeiende week na Pasen.

De cursus is bedoeld als een eerste aanzet tot verantwoord goed uitvoeren van de gegevens die de manuscripten bieden. Vanuit het zingen wordt U ingeleid in de drie basiselementen: ritme, modaliteit en vorm.

Docenten: Zr. M-L. Egbers en dr. A. Kurris.

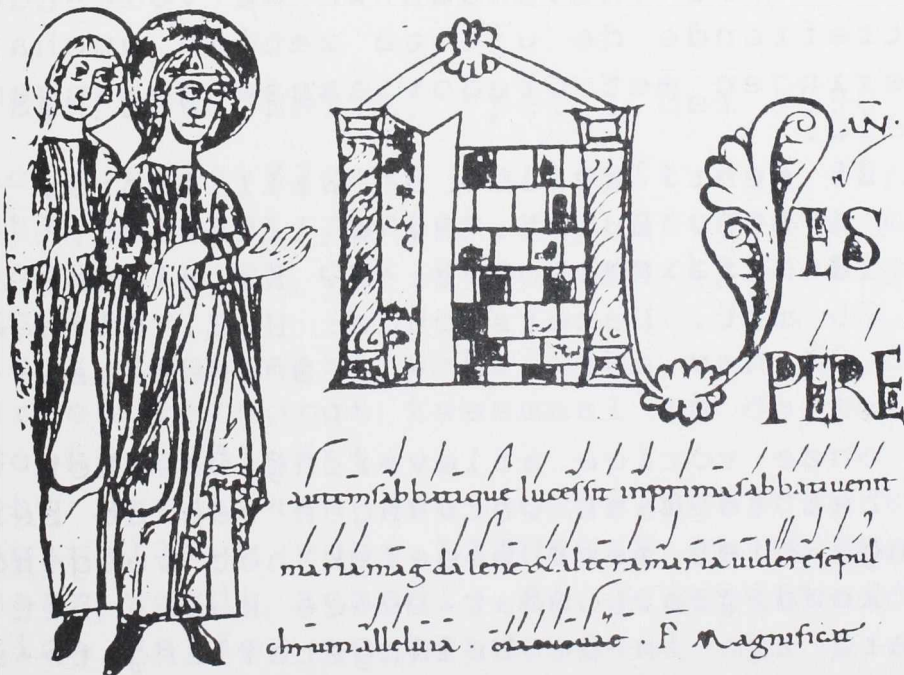
Kosten: ong. f350,-.

Inschrijven bij het secretariaat van de stichting: Torenhoekstraat 14 5056 AN Berkel-Enschot. Tel. 013-331094

3. De dirigentencursus in Utrecht starten we in september weer. In de volgende aflevering publiceren we daar nader over.

Zolang het Gregoriaans in beweging is, groeit ook deze cursus mee. Heeft U plannen, wacht dan niet te lang met de uitvoering en neem contact op ofwel met de cursusleidster Zr. M-L. Egbers (tel. 076-221458) ofwel met het secretariaat, Mevr. M. Lambriex (013-331094)

4. De maandelijkse bijeenkomst van de Studiegroep Semiologie begint zijn vruchten af te werpen. Wilt U diepgaand en op niveau de handschriften bestuderen en ze in de praktijk gaan toepassen dan bent U in Hilversum welkom.
Informatie bij de cursusleidster Zr. M-L. Egbers.

Gregoriaans te beluisteren

Abdijkoor Grimbergen (B) o.l.v. p. G.v.
Boesschoten:

11 maart om 10.00 u eucharistieviering
via BRT radio en tv;
iedere zondag om 10.00 u in de abdijkerk
eucharistieviering met Gregoriaanse
gezangen;

Gemengde Schola Breda o.l.v. Zr. M-L. Egbers

11 maart om 11.30 u eucharistieviering
in de kerk van de H. Catharina te
's-Hertogenbosch;

25 maart om 17.00 u in Udenhout
om 19.00 u in Enscht, St. Ce-
ciliakerk,
de vespers van de 4e zondag van de
40-dagentijd; alternatim Gregoriaans en
polyfonie.

Van de KRO ontvingen we de volgende data
betreffende de uit te zenden eucharistie-
vieringen met Gregoriaanse gezangen over de
radio:

25 febr. Heiloo: H. Willibrord;
4 mrt. Hulst: H. Willibrord;
18 mrt. Helvoirt: H. Nicolaas;
25 mrt. Hazerswoude: H.H. Michaël en
Bernardus;

In onze vorige aflevering was het vanwe-
ge het te laat ontvangen van de berichtge-
ving, niet meer mogelijk het volgende aan
te kondigen. Omdat beide koren het zeer
waard zijn in de belangstelling te staan,
berichten we alsnog dat

- de Schola Cantorum Amsterdam o.l.v. Wim van Gerven zondag 17 december 1989 haar 30-jarig bestaan vierde met een concert in de Oude Kerk te Amsterdam. Alsnog feliciteert de Stichting A.C.G. het koor hartelijk met dit zesde lustrum. Moge het jullie goed gaan in de komende jaren.
- de Schola Cantorum Achel (B) o.l.v. Bartel Follon hield zondag 3 december 1989 haar 21e Gregoriaanse uur. Het was bij onze zuiderburen goed vertoeven, zowel tijdens als na het concert, dat jaarlijks op de 1e Adventszondag plaats vindt in de parochiekerk van Achel-centrum

De Schola Cantorum

van de St. Willibrordparochie te Oegstgeest zoekt

EEN DIRIGENT(E) per 1 mei 1990

Het koor telt 22 man en heeft een lange traditie in het zingen van Gregoriaans. Daarnaast is er ook een beperkt meerstemmig repertoire.

Het koor repeteert wekelijks van 19,30 tot 21 uur en verzorgt tweemaal in de maand een weekeinddienst.

Gedacht wordt aan een jonge musicus met belangstelling voor LITURGIE en GREGORIAANS Hem/haar wordt zonodig de gelegenheid geboden zich verder te bekwamen.

Bezoldiging volgens de regeling in het bisdom Rotterdam.

Voor inlichtingen wende men zich tot:

-Mr. J.F.X.M. Walter, Endegeesterstraatweg 14
2342 AJ Oegstgeest, tel. 071 - 173633

Wat anderen ons vroegen te publiceren

De Stichting Musica Gregoriana heeft een videoband laten maken over het Gregoriaans. Behalve een eerste kennismaking met dit aloude fenomeen, wordt enige informatie gegeven over achtergronden van deze muziek en haar betekenis.

Wellicht zal deze band deze of gene ertoe kunnen brengen meer te luisteren of misschien zelfs om mee te gaan zingen bij die kerk-of jeugdkoren die nog regelmatig het Gregoriaans zingen.

U kunt de band bestellen door f75,-. over te maken op rekeningnummer 65.86.20.614 (N.M.B.) St. Odiliënberg.

Postbanknummer van de N.M.B.: 43.45.500
N.M.B. Amsterdam

ten name van:

Videofilm Gregoriaans

Aan de Berg 3

6077 AC St. Odiliënberg.

U krijgt de band na ontvangst van uw overschrijving toegezonden of bezorgd.

Van het Gregoriaans Abdijkoor te Grimbergen bestaan al langer drie LP's. Sinds kort zijn van die opnamen ook CD's op de markt gekomen. Zij zijn in België te krijgen in alle liturgische centra en in de abdijboekhandels.

Verschenen is het boek: Zingen met Lagal; Inleiding tot de declamatorische voordracht van het Gregoriaans, door Chris Hakkenes. Prijs f30,-.

Te bestellen bij: Stichting Lagal Utrecht
Tel. 030-340113.

De cassette kost Bfr. 400 + Bfr.30 portokosten of f24,-. Ze zijn te bekomen door overschrijving van het bedrag op rekeningnummer 380-0221282-96 van Geert Demeyere Molenstraat 55 B 8020 Oostkamp

De data zijn:

zaterd.	27 januari	Jacobijnerkerk Leeuwarden
zaterd.	24 mrt.	Oude Kerk te Delft
zaterd.	12 mei	Eusebiuskerk te Arnhem
woensd.	20 t.m.	Congres te Amsterdam
zaterd.	23 juni	
zaterd.	1 dec.	V.U. Amsterdam

Verdere informatie: Eeuwfeestcommissie N.O.V.
in Wierden. Tel. 05496-76670

kerkelijke kalender

woensd.	28 febr.	Aswoensdag
zond.	4 mrt.	1e zond. v.d. 40-dagent.
zond.	11 mrt.	2e zond. v.d. 40-dagent.
zond.	18 mrt.	3e zond. v.d. 40-dagent.
maand.	19 mrt.	H. Jozef
zaterd.	24 mrt.	Maria Boodschap
zond.	25 mrt.	4e zond. v.d. 40-dagent.
zond.	1 apr.	5e zond. v.d. 40-dagent.
zond.	8 apr.	Palmzondag
donderd.	12 apr.	Witte Donderdag
vrijdag	13 apr.	Goede Vrijdag
zaterd.	14 apr.	Paaszaterdag
zondag	15 apr.	Hoogfeest van Pasen
maand.	16 apr.	maandag onder het oktaaf van Pasen
zond.	22 apr.	2e zond. van Pasen
zond.	29 apr.	3e zond. van Pasen
zond.	6 mei	4e zond. van Pasen
zond.	13 mei	5e zond. van Pasen
zond.	20 mei	6e zond. van Pasen
donderd.	24 mei	Hemelvaart van de Heer
zond.	27 mei	7e zond. van Pasen
donderd.	31 mei	Bezoek v.d. H. Maagd aan Elisabeth
zond.	3 juni	Hoogfeest van Pinksteren

STUDIEWEEK VAALS 1990

ZIE PAG. 34

INHOUD

Van de redactie.....	1
Liturgiegeschiedenis 5, M.Polspoel...	2
De tweede zondag van de veertigdagentijd Zr.M.L.Egbers.....	7
Ambrosiaans, liturgie tussen Oost en West, Henk Rijkers.....	11
Vijftien jaar Amici, inleiding Ton Tromp.....	18
Boekbespreking, Theo de Wit.....	20
Verslagen: Zangersdag Hilversum.....	23
Ambrosiaanse dag.....	25
Actualiteiten: Schola Cantorum Oegstgeest	30
Cursuspakket Stichting A.C.G.....	34
Gregoriaans te beluisteren	36
Publikaties van anderen	38
Kerkelijke kalender....	40